

УДК 371.134:796

Наталія Белікова,
доктор педагогічних наук, доцент,
декан факультету соціальних
комунікацій і реабілітації
Луцького інституту розвитку людини
Університету «Україна»

СТРУКТУРНИЙ АНАЛІЗ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ФІЗИЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ДО ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті представлено поняття та зміст готовності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до здоров'язбережувальної діяльності. Розкрито її структуру, що складається з наступних компонентів: мотиваційного, когнітивного, операційно-діяльнісного, рефлексивного та відповідні критерії. Розроблено показники та рівні (низький, середній, високий) сформованості готовності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до здоров'язбережувальної діяльності.

Ключові слова: здоров'язбережувальна діяльність, майбутні фахівці з фізичної реабілітації, готовність, компоненти, критерії, показники, рівні.

В статье представлено понятие и содержание готовности будущих специалистов по физической реабилитации к здоровьесберегающей деятельности. Раскрыто ее структуру, состоящую из следующих компонентов: мотивационного, когнитивного, операционно-деятельностного, рефлексивного и соответствующие критерии. Разработаны показатели и уровни (низкий, средний, высокий) сформированности готовности будущих специалистов по физической реабилитации к здоровьесберегающей деятельности.

Ключевые слова: здоровьесберегающая деятельность, будущие специалисты по физической реабилитации, готовность, компоненты, критерии, показатели, уровни.

The article presents the concepts and content of the future specialists in physical rehabilitation readiness to health care activity. Disclosed its structure, consisting of the following components: motivational, cognitive activity, operation-reflexive and relevant criteria. Indicators have been developed and levels (low, medium, low) formation of readiness of future specialists in physical rehabilitation to health care activities.

Key words: health care activity, future specialists in physical rehabilitation, readiness, components, criteria, indicators, levels.

Сучасна система освіти в Україні висуває якісно нові вимоги до існуючого рівня готовності випускників вищих навчальних закладів до професійної діяльності. Сьогодні суспільству потрібні ініціативні та самостійні люди, здатні до швидкого оновлення знань, розширення навичок і вмінь, освоєння нових сфер діяльності, готові постійно удосконалювати себе і власну діяльність відповідно до потреб суспільства.

Формування системи вимог до якості організації професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації виражається через її спрямованість на підготовку компетентного фахівця нової генерації, підготовленого для здійснення здоров'язбережувальної діяльності та конкурентноздатного на ринку оздоровчо-реабілітаційних послуг.

Аналіз літератури з досліджуваної проблеми показав, що явище готовності було предметом вивчення педагогів і психологів М. Дьяченка, Л. Кандибовича, Є. Клімова, Н. Кузьміної, С. Рубінштейна та ін. Ними встановлена чітка залежність і зв'язок між станом готовності фахівця та ефективністю його професійної діяльності.

Проблему професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації у вищих навчальних закладах досліджували Т. М. Бугеря, Л. Б. Волошко, А. М. Герцик, Т. В. Д'яченко, І. П. Зенченков, В. О. Кукса, О. І. Міхеєнко, О. В. Погонцева, М. Я. Романишин, А. Ризик, Л. П. Сущенко.

Незважаючи на вагомі результати наукових пошуків, сутність та структурні компоненти готовності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до здоров'язбережувальної діяльності не з'ясовано.

Метою статті є уточнення сутності готовності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до здоров'язбережувальної діяльності, визначення її компонентів, критеріїв, показників та рівнів сформованості.

Готовність особистості до діяльності зумовлюється багатьма факторами, найважливішим серед яких є система методів і цілей, наявність професійних знань і умінь, безпосереднє включення особистості в діяльність, у процесі якої найбільш активно формуються потреби, інтереси й мотиви здобуття суттєвих, значущих, найбільш сучасних знань та вмінь. Одним із найскладніших завдань вивчення готовності до професійної діяльності є виокремлення її основних компонентів, інакше кажучи, її структури.

О. І. Ковальова тлумачить поняття «готовність до здоров'язбережувальної діяльності» як професійну властивість педагога, в якій виражається ступінь засвоєння ним соціального досвіду в аспекті здоров'язбереження, спрямованого на зберігання і зміцнення власного здоров'я і здоров'я учасників освіти, а також здатністю користуватися цим досвідом у майбутній професійній діяльності. Характеристиками готовності до здоров'язбереження є обізнаність, свідомість, діяльнісність, умілість [2, с. 18].

В. І. Бобрицька виокремлює такі компоненти готовності до здорової життєдіяльності: мотиваційний (конструювання у фахівців стійких

мотивацій до збереження і зміцнення здоров'я індивіда); когнітивний (розширення педагогічних знань у галузі здоров'язбереження); поведінково-діяльнісний – оволодіння прийомами та способами здоров'язбережувальної діяльності; професійно-технологічний (формування практичних умінь та навичок реалізації здоров'язбережувального педагогічного процесу) [1, с. 239].

А. С. Москальова визначає такі компоненти готовності до здоров'язбережувальної діяльності: аксіологічний – систему цінностей (провідне місце серед яких посідає здоров'я), які мотивують студента на здоров'язбережувальну діяльність і формують позитивне ставлення до неї; когнітивний – систему необхідних знань про теоретичні і методичні основи здоров'язбережувальної діяльності; діяльнісний – уміння студента здійснювати здоров'язбережувальну діяльність і наявність необхідних для неї якостей особистості; управлінський – уміння студента прогнозувати, планувати, організувати, контролювати, аналізувати, здійснювати рефлексію здоров'язбережувальної діяльності [3, с. 99].

Готовність майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до здоров'язбережувальної діяльності розглядається нами як інтегративне утворення особистості, що складається з мотиваційного, когнітивного, операційно-діялісного і рефлексивно-аналітичного структурних компонентів та характеризується мотивами і переконаннями до здійснення оздоровчо-профілактичних і просвітницьких заходів, а також професійно орієнтованими знаннями, уміннями й навичками та особистісними якостями, які спрямовані на відновлення втрачених функцій організму індивіда з метою досягнення ним оптимального фізичного стану.

Визначено такі критерії сформованості готовності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до здоров'язбережувальної діяльності, як *мотиваційний* (визначає ступінь сформованості у студента мотивації до професійного навчання, яке дозволить йому здійснювати здоров'язбережувальну діяльність), *когнітивний* (визначає ступінь оволодіння студентом сукупністю професійно орієнтованих знань, необхідних йому для здійснення здоров'язбережувальної діяльності), *операційно-діялісний* (визначає ступінь сформованості у студента проектувально-конструктивних, виконавських та аналітико-рефлексивних умінь і навичок для здійснення здоров'язбережувальної діяльності) і *рефлексивний* (визначає ступінь сформованості у студента соціальної креативності та здатності до самоосвіти і саморозвитку для ефективного здійснення здоров'язбережувальної діяльності) (рис. 1).

Показниками *мотиваційного* критерію є наявність у студента потреби у збереженні здоров'я, пізнавального інтересу до науково-практичної інформації здоров'язбережувального характеру, його мотиваційно-ціннісна орієнтація на здоров'язбережувальну діяльність.

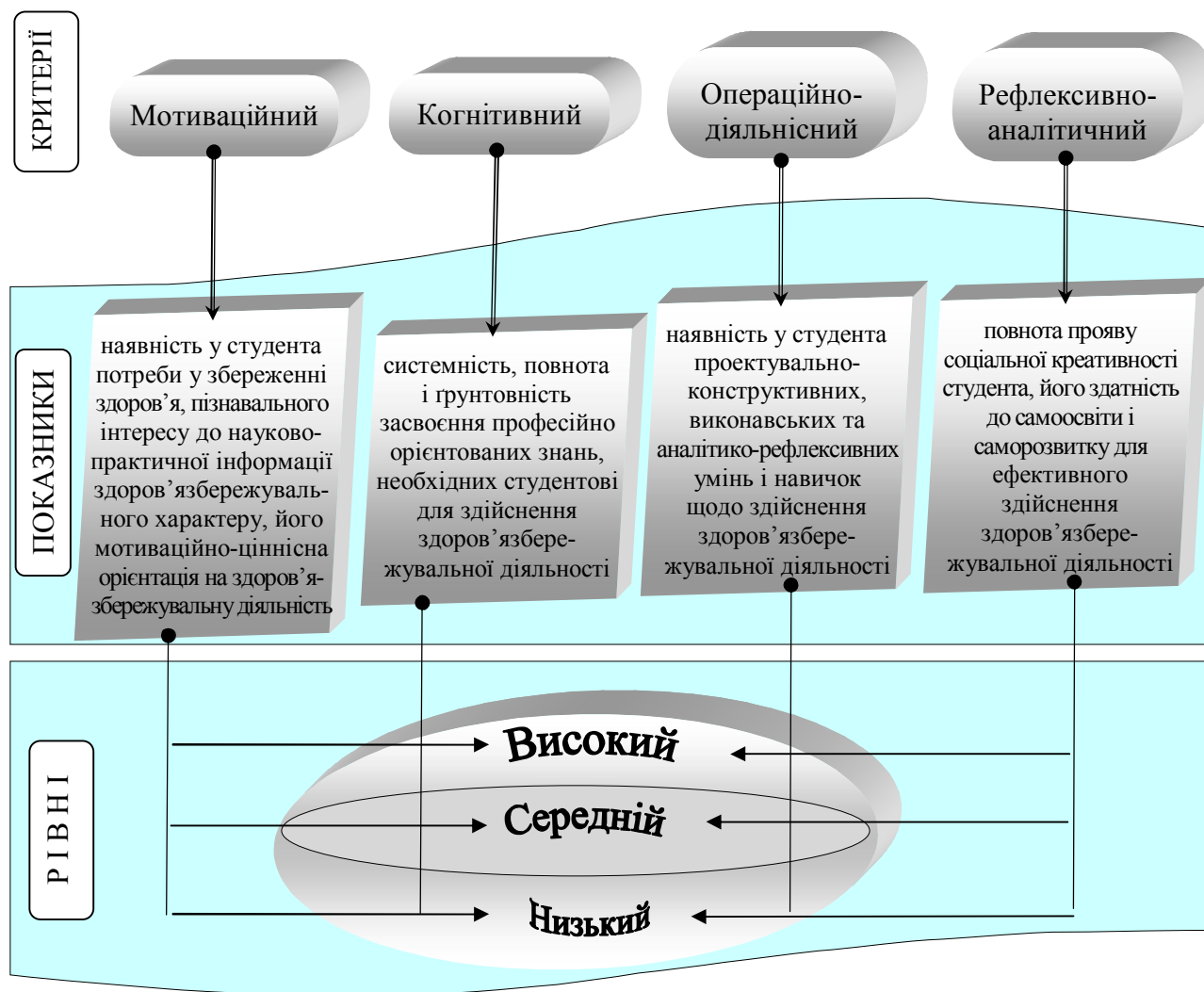

Рис. 1. Критеріальна система оцінки рівнів сформованості готовності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до здоров'язбережувальної діяльності

Показниками *когнітивного* критерію є системність, повнота і ґрунтовність професійно орієнтованих знань, необхідних студенту для здійснення здоров'язбережувальної діяльності, до яких віднесено знання про: індивідуальне та суспільне здоров'я як професійну проблему; законодавство в галузі фізичної культури і галузі охорони здоров'я; організаційну структуру майбутньої професійної діяльності фахівця з фізичної реабілітації; особливості організації здоров'язбережувальної діяльності в оздоровчо-реабілітаційних закладах; закономірності формування духовного, фізичного й психічного здоров'я людини на різних етапах її онтогенезу; критерії оцінки норми і відхилень духовного, фізичного і психічного розвитку, адаптаційних реакцій організму людини до дії географічних, кліматичних, соціальних і фізичних чинників; фактори, що сприяють зміцненню здоров'я, підвищенню розумової та фізичної працездатності; типологічні особливості організму здорової людини та морфофункціональні основи патологічних процесів, захворю-

вань і травм; складові чинники здорового способу життя; основи профілактики різних патологічних станів людини; механізми відновлення втрачених функцій організму індивіда з метою досягнення ним оптимальних фізичних кондицій; форми, методи і засоби оздоровчо-реабілітаційної діяльності; механізми лікувальної дії фізичних вправ; особливості комплексного застосування засобів фізичної реабілітації у здоров'язбережувальній діяльності; особливості застосування сучасних здоров'язбережувальних технологій, традиційних і сучасних оздоровчих систем.

Показниками *операційно-діяльнісного* критерію є наявність у студента проєктувально-конструктивних, виконавських та аналітико-рефлексивних умінь і навичок щодо здійснення здоров'язбережувальної діяльності. Проєктувально-конструктивні уміння та навички включають гностичні (уміння здобувати, поповнювати та розширювати свої знання про засоби, принципи, методи та форми здоров'язбережувальної діяльності), проєктувально-прогностичні (уміння планувати оздоровчо-реабілітаційні заходи відповідно до загальної, стратегічної мети здоров'язбереження, фізіолого-гігієнічних, психолого-педагогічних факторів, а також оптимальних видів, методів та прийомів здоров'язбережувальної діяльності) та конструктивні уміння та навички (уміння комплексно використовувати різноманітні фізичні вправи, природні та преформовані фізичні чинники для відновлення здоров'я людини; визначати розумову і фізичну працездатність, готовність до систематичних фізичних навантажень у різні вікові періоди). Виконавські уміння та навички включають мотиваційно-стимулюючі (уміння сформувати позитивну мотивацію на відновлення здоров'я; доступно пояснювати завдання заняття та особливості рухових дій, що рекомендуються людині), розвиваючі (уміння проводити педагогічну та просвітницьку діяльність у процесі фізичної реабілітації; навчати людей оцінювати свій фізичний стан, виявляти шкідливі фактори, що негативно впливають на здоров'я, використовувати фізичні навантаження, природні чинники та інші доступні засоби для відновлення, зміцнення і збереження здоров'я), організаційні (уміння направляти процеси відновлення, зміцнення і збереження здоров'я відповідно до індивідуальних особливостей духовного, фізичного і психічного розвитку людини; організовувати методичне забезпечення оздоровчо-реабілітаційних занять фізичними вправами для людей, які займаються фізичною культурою самостійно) та комунікативні уміння та навички (уміння налагоджувати правильні взаємини фахівця з фізичної реабілітації з реабілітантом, з колегами; використовувати різні механізми формування міжособистісних взаємин учасників оздоровчо-реабілітаційного процесу, попереджувати і долати конфлікти у спілкуванні). Аналітико-рефлексивні уміння та навички охоплюють контрольню-регулюючі (уміння визначати ступінь стомлення

людини після фізичних і розумових навантажень; визначати протипоказання до виконання фізичних і розумових навантажень у зв'язку з віком, станом здоров'я) й оцінювальні-результативні уміння та навички (уміння об'єктивно оцінювати результати власної діяльності; контролювати ефективність реабілітаційних програм на всіх етапах фізичної реабілітації та визначати їх відповідність віку та фізичній підготовленості людини).

Показниками *рефлексивно-аналітичного* критерію є повнота прояву соціальної креативності студента, його здатність до самоосвіти й саморозвитку з метою ефективного здійснення здоров'язбережувальної діяльності.

Залежно від прояву визначених показників сформованість готовності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до здоров'язбережувальної діяльності доцільно розглядати на трьох рівнях: низькому, середньому й високому.

Низький рівень сформованості готовності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до здоров'язбережувальної діяльності характеризується відсутністю у студента потреби у збереженні здоров'я, пізнавального інтересу до науково-практичної інформації здоров'язбережувального характеру, мотиваційно-ціннісної орієнтації на здоров'язбережувальну діяльність; відсутністю проектувально-конструктивних, виконавських та аналітико-рефлексивних умінь і навичок щодо здійснення здоров'язбережувальної діяльності; відсутністю соціальної креативності та здатності до самоосвіти й саморозвитку для ефективного здійснення здоров'язбережувальної діяльності.

Середній рівень сформованості готовності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до здоров'язбережувальної діяльності характеризується наявністю у студента достатньо вираженої потреби у збереженні здоров'я, пізнавального інтересу до науково-практичної інформації здоров'язбережувального характеру, мотиваційно-ціннісної орієнтації на здоров'язбережувальну діяльність; достатніми професійно орієнтованими знаннями, необхідними для здійснення здоров'язбережувальної діяльності; достатньо вираженими проектувально-конструктивними, виконавськими та аналітико-рефлексивними уміннями і навичками щодо здійснення здоров'язбережувальної діяльності; помірно вираженою соціальною креативністю та здатністю до самоосвіти і саморозвитку для ефективного здійснення здоров'язбережувальної діяльності.

Високий рівень сформованості готовності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до здоров'язбережувальної діяльності характеризується наявністю у студента чітко вираженої потреби у збереженні здоров'я, пізнавального інтересу до науково-практичної інформації здоров'язбережувального характеру, мотиваційно-ціннісної орієнтації на здоров'язбережувальну діяльність; ґрунтовними професійно орієнтованими знаннями,

необхідними для здійснення здоров'язбережувальної діяльності; чітко вираженими проєктувально-конструктивними, виконавськими та аналітико-рефлексивними вміннями і навичками щодо здійснення здоров'язбережувальної діяльності; чітко вираженими соціальною креативністю та здатністю до самоосвіти і саморозвитку для ефективного здійснення здоров'язбережувальної діяльності.

Отже, вивчення готовності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до здоров'язбережувальної діяльності та визначення її структури дозволило нам наповнити конкретним змістом кожен з критеріїв: мотиваційний, когнітивний, операційно-діяльнісний і рефлексивно-аналітичний. Залежно від прояву сукупності критеріїв і показників готовність студентів до здоров'язбережувальної діяльності диференціюється на такі рівні: високий, середній, низький.

Перспективами подальшого дослідження є експериментальна перевірка ефективності формування готовності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до здоров'язбережувальної діяльності із застосуванням виділених критеріїв і показників досліджуваної якості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бобрицька В. І. Формування здорового способу життя у майбутніх учителів : [монографія] / В. І. Бобрицька. – Полтава : ТОВ «Поліграфічний центр «Скайтек», 2006. – 432 с.
2. Ковалева О. И. Личностно ориентированное обучение студентов современных вузов как фактор сохранности здоровья : автореф. дис. на соиск. ученой степени канд. пед. наук : спец. 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования» / О. И. Ковалева. – Ставрополь, 2004. – 26 с.
3. Москалева А. С. Практика социальных педагогов как средство формирования готовности к здоровьесберегающей деятельности / А. С. Москалева // Педагогическое образование в России. – 2010. – № 1. – С. 97–101.